

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

**Cu titlu de manuscris
CZU: 373.5.091(043.2)**

DECEAN MONICA

**VALENȚE PSIHOPEDAGOGICE DE DEPĂȘIRE
A ABSENTEISMULUI ȘCOLAR**

SPECIALITATEA 531.01 – TEORIA GENERALĂ A EDUCAȚIEI

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

CHIȘINĂU, 2021

**Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Științe ale Educației
Universitatea de Stat din Moldova**

Conducător științific:

ȘEVCIUC Maia, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar.

Referenți oficiali:

1. **BLÂNDUL Valentin Cosmin**, doctor în științe ale educației, profesor universitar (România)
2. **PALADI Oxana**, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Institutul de Științe ale Educației

Componența consiliului științific specializat:

1. **GUȚU Vladimir**, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova – *președinte al C.Ș.S.*
2. **ȚURCANU Carolina**, doctor în drept, conferențiar cercetător, Universitatea de Stat din Moldova – *secretar științific al C.Ș.S.*
3. **GORAȘ-POSTICĂ Viorica**, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
4. **CUZNEȚOV Larisa**, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, Universitatea de Stat „Ion Creangă”
5. **PANICO Vasile**, doctor în științe pedagogice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Tiraspol
6. **VICOL Marta Iuliana**, doctor în științe ale educației (România)

Susținerea va avea loc la **25 august, 2021** ora **11.00**, în ședința Consiliului Științific Specializat D 531.01-36 din cadrul Universității de Stat din Moldova, blocul III, sala 505, str. M. Kogălniceanu 65^A, or. Chișinău, MD-2012.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la **23 iulie 2021**.

Secretar științific al Consiliului științific specializat,

ȚURCANU Carolina, doctor în drept, conferențiar cercetător

Conducător științific,

ȘEVCIUC Maia, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar

Autor,

DECEAN Monica

CUPRINS

Repere conceptuale ale cercetării	4
Conținutul tezei	8
Concluzii generale și recomandări	20
Bibliografie	23
Lista publicațiilor la tema tezei	26
Adnotare (în limbile română, rusă și engleză)	28

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei și importanța cercetării. Sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea vine cu importante schimbări la nivel micro- și macrosocial, punându-și amprenta asupra mediului în care oamenii cresc și se dezvoltă: familie, comunitate, sistem educațional și economic, sistem politic și cultural, precum și asupra societății ca întreg.

În contextul schimbărilor sociale globale, școala contemporană este marcată de transformări profunde ce vizează misiunea și finalitățile educației, strategiile și tehnologiile instructiv-educative și formative, precum și climatul general din instituțiile de învățământ. Școala trebuie să răspundă provocărilor impuse de procesele globalizării, expansiunii tehnologiilor informaționale și ale comunicării, precum și ale dezvoltării societății bazate pe cunoaștere, societate care, pe lângă achizițiile teoretice, pretinde competențe practice.

Constatăm că în ultima perioadă, sistemul de învățământ românesc a suferit schimbări tot mai dese, începând cu restructurarea ciclurilor și a programelor școlare și continuând cu reformarea modului de evaluare de la sfârșitul unui ciclu de învățământ, capacitate și bacalaureat. Toate aceste modificări au produs confuzie atât în rândul părinților, cât și al elevilor. La acestea se adaugă lipsa unor măsuri coerente pentru asigurarea stabilității în învățământ, ceea ce accentuează desconsiderarea rolului școlii în formarea și educarea tinerei generații. Acest fapt este dovedit de numărul din ce în ce mai mare de elevi care pleacă de la ore. Se observă că elevii nu sunt interesați ca pregătirea lor școlară să fie solidă, atâta timp cât această pregătire nu este valorificată ulterior în câmpul muncii la angajare, iar promovarea dintr-o clasă în alta este oarecum asigurată, indiferent de numărul de absențe. Din această cauză a rezultat o puternică demotivare pentru învățare din partea elevilor și, prin urmare, o mai slabă pregătire școlară a acestora. Din analiza documentelor școlare s-a observat faptul că numărul de absențe nemotivate corelează negativ cu performanțele academice. Astfel, cu cât mai multe absențe nemotivate au elevii, cu atât mai jos sunt clasificați în ierarhia clasei la sfârșitul anului școlar [13].

În România, problema absenteismului școlar este reflectată în mai multe documente de politici educaționale: *Legea educației naționale*, 2011; *Cadrul de monitorizare a copiilor aflați în afara sistemului de educație. Monitorizarea copiilor aflați în afara sistemului de educație și a copiilor cu risc de abandon școlar din România*, UNICEF România, 2016; *Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România* etc., având la bază documente de politici educaționale, precum și studii de sinteză ale Comisiei Europene și ale Parlamentului European: *Educație și formare profesională 2020: Politica școlară. O abordare unitară la nivel de comunitate școlară privind combaterea abandonului școlar timpuriu. Mesajele politicii*, 2015; *Studiu privind reducerea abandonului școlar timpuriu în UE*, 2011; *Semestrul european – fișa tematică. Persoanele care părăsesc timpuriu școala*, 2011 etc.

De menționat, că și în Republica Moldova, în vederea asigurării prevederilor Codului Educației al RM (2014) cu privire la aprobarea *Strategiei pentru protecția copilului (2014-2020)*, *Legii cu privire la protecția specială a copiilor în situații de risc (2013)*, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (MECC) a aprobat în 2015 *Instrucțiunea privind prevenirea și combaterea abandonului școlar și absenteismului în învățământul general*.

Astfel, urmărim aprofundarea interesului pentru problema absenteismul școlar atât în România, cât și în Republica Moldova, fenomen care a cunoscut o dinamică spectaculoasă în ultimele decenii. Pe de altă parte, pe plan european și mondial, multe sisteme de învățământ au

făcut progrese remarcabile privind reorganizarea conform noilor cerințe, însă absenteismul școlar a rămas o problemă stringentă, consecințele vizând cu predilecție producerea unor comportamente antisociale.

Prevalența crescută, consecințele negative asupra dezvoltării, precum și riscurile sociale și comportamentale dezadaptative asociate cu absenteismul sunt probleme pe care sistemul educațional nu le poate trece cu vederea. Comportamentul de a refuza școala poate afecta un procent semnificativ din numărul de elevi și poate duce la dificultăți pe termen scurt și lung: conflicte familiale, delincvență sau probleme ocupaționale [39]. De asemenea, absenteismul școlar a fost pus în relație cu probleme de tip emoțional, precum anxietate generalizată sau depresie, de către T.Yamada și M.Kendix [57]. În același timp, numărul mare de absențe corelează negativ cu performanța școlară [33], ceea ce, în timp poate avea efecte negative asupra integrării în societate.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare.

Concepția și problematica absenteismului școlar, în general, este reflectată aspectual în cercetările mai multor savanți din domeniul psihologiei, pedagogiei, sociologiei. Atestăm unele analize ale specificului absenteismului școlar în lucrările promotorilor psihologiei: R. Atkinson [1], B.F. Skinner [53], A. Bandura, C.S. Dweck, E.L. Leggett, R.M. Ryan, E.L. Deci [31; 37; 52], H.Malcolm [46], P. Stoll [54], D. O’Keefe [48], J.S. Golstein [42], care în teoriile lor au fundamentat abordările psihologice și pedagogice ale absenteismului școlar.

Analiza generală a acțiunii educative în diminuarea absenteismului școlar este reflectată în lucrările cercetătorilor: R.W. Rumberger [51], J.D.Finn [38], C.A. Kearney [43], W.P. Fremont [40], K.A. Reid [50], K. Kinder [44], P. Munn și M. Johnstone [47], J.P. Connell și J.G. Wellborn [34], K.Reid [49].

În România, o contribuție deosebită la cercetarea acestui fenomen au adus O.Benga [3], V.C. Blândul [4, 5], A.Băban [2], A.Cosmovici [6], S.Cristea [7], M.Jigău [16], C.Neamțu [18], V.Popescu [21, 22], I.Radu [23], V.Radulian [24, 25], L.Gherasim, S.Butnaru [14], G.Stolz [27], prin cercetările privind aspectul praxiologic al abordării absenteismului școlar.

În Republica Moldova, problema absenteismului școlar este abordată tangențial de către cercetători din diverse domenii. Printre cele mai esențiale teoretizări din cadrul științelor educației menționăm lucrările elaborate de autorii: L.Cuznețov [8], O.Stamatin [26] – influența parteneriatului școală-familie asupra educației integrale a copilului, M.Șevciuc [28, 29] – aspecte ale depășirii insuccesului școlar, E.Zubenschi [30] – unele probleme cu referire la atitudine și discriminare școlară, V.Mîslițchi [17] – din perspectiva adaptării școlare, O.Paladi [19, 20] – din perspectiva conștiinței de sine și sistemului de valori la adolescenți, M.Ianachevici [15] – din perspectiva interculturală a cauzalității abandonului școlar etc.

Apreciind importanța teoretică și aplicativă a cercetărilor realizate, putem menționa, totuși, că anumite aspecte ale problemei rămân încă puțin cercetate. Deși s-au stabilit și se mai stabilesc direcțiile prioritare de depășire și diminuare a absenteismului școlar, acestea sunt insuficient asigurate metodologic sub aspectul însușirii unor strategii eficiente de automotivare: pentru profesori – în scopul valorificării metodelor adjuvante în motivarea elevilor, pentru mediul academic și pentru părinți – în scopul sprijinirii copiilor și a profesorilor prin promovarea mediului de învățare și a celui academic, realizat în urma identificării nevoilor acestora. Această contradicție a generat **problemă cercetării**: care sunt *poziționările teoretice și praxiologice de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu, în contextul influenței factorilor pedagogici, psihologici*

și sociali.

Scopul cercetării constă în determinarea și valorificarea fundamentelor teoretice și praxiologice în depășirea absenteismului școlar la elevii de liceu.

Ipoteza cercetării: Eficiența depășirii absenteismului școlar este determinată de:

- Stabilirea cadrului conceptual și praxiologic a procesului vizat;
- Identificarea factorilor de risc, pedagogici și psihologici, implicați în dezvoltarea acestui fenomen;
- Elaborarea, fundamentarea științifică și implementarea *Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu*.

Obiectivele cercetării:

- analiza abordărilor teoretice actuale și deducerea tendințelor de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu;
- stabilirea demersurilor pedagogice și psihologice ale depășirii absenteismului școlar la elevii de liceu;
- determinarea factorilor de risc ai absenteismului școlar la adolescenți;
- identificarea caracteristicilor absenteismului școlar la elevii de liceu (profilul elevului absenteist);
- fundamentarea și elaborarea Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu;
- validarea experimentală a Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu.

Metodologia cercetării științifice a inclus *metode teoretice*: documentarea științifică, analiza comparativă, generalizarea, sistematizarea; *metode empirice*: chestionarea, analiza documentelor școlare, conversația, experimentul psihopedagogic; *metode statistico-matematice* (prelucrarea statistică a datelor) care au sprijinit demersul de interpretare a rezultatelor obținute.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării este obiectivată de:

- actualizarea conceptului de *absenteism școlar* în noile condiții socioeconomice și educaționale, ca pe un fenomen complex, care apare la interferența factorilor educaționali, psihologici, sociali, familiali și individuali;
- interpretarea și clasificarea factorilor de risc ai absenteismului școlar (interni și externi), din perspectiva interconexiunii și valențelor lor de influență asupra fenomenului dat;
- transferul unor prevederi ale teoriilor de referință, care abordează indirect absenteismul școlar, în repere/ valențe conceptuale de depășire a acestui fenomen: a fost dezvoltată/complementată definiția noțiunii ”absenteism școlar”, a fost dedus și fundamentat științific un sistem de principii și mecanisme de depășire a absenteismului școlar; înaintată ideea factorului dominant ce provoacă absenteismul școlar;
- fundamentarea și modelarea profilului elevului absenteist în baza analizei particularităților manifestării absenteismului școlar, a particularităților de vârstă a liceenilor;
- elaborarea, argumentarea științifică și implementarea Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu.

Problema științifică importantă soluționată în cercetare constă în identificarea valențelor psihopedagogice (poziționărilor teoretice și praxiologice) de depășire a absenteismului școlar, în contextul interconexiunii factorilor interni și externi de manifestare a acestui fenomen,

având ca efect remedierea crizei educaționale la elevii de liceu.

Semnificația teoretică a cercetării rezidă în:

1. Dezvoltarea cadrului teoretic privind absenteeismul școlar cu noile prevederi:
 - a fost dezvoltată definiția noțiunii "absenteism școlar" cu noile caracteristici: „*absenteismul școlar rezidă în conduita evazionistă a elevilor, caracterizată prin lipsă de motivație, interes, închidere în sine, existența stresului, anxietății, nivelul scăzut de adaptare psihosocială și se caracterizează ca o deviantă de la normele existente*”;
 - au fost elaborate prevederi conceptuale de depășire a absenteeismului școlar din perspectiva interconexiunii abordărilor pedagogice și psihologice, contribuind la stabilirea unor premise de conturare a unui referențial teoretic al absenteeismului școlar.
2. Dezvoltarea cadrului metodologic/ praxiologic cu noi abordări cu referire la:
 - mecanismele *pedagogice, psihologice, manageriale* de depășire a absenteeismului școlar;
 - strategiile psihopedagogice de depășire a absenteeismului școlar în baza unui Program care are în calitate de subiecți: cadrele didactice, psihologii, psihopedagogii, elevii de liceu.

Valoarea aplicativă a cercetării: Programul psihopedagogic de depășire a absenteeismului școlar reprezintă un demers validat prin experiment, fiind utilă dezvoltarea unor strategii eficiente de automotivare a adolescenților pentru învățare, de optimizare a actului didactic, precum și de îmbunătățire a comunicării elev-profesor, părinte-elev și profesor-părinte. Rezultatele cercetării pot fi de real folos cadrelor didactice, psihopedagogilor, psihologilor școlari din instituțiile de învățământ. Recomandările practice pot fi valorificate în formarea inițială și continuă a cadrelor didactice, psihologilor școlari.

Aprobarea rezultatelor științifice. Tezele fundamentale ale investigației și concluziile formulate în procesul ei sunt reflectate în articole științifice și în comunicări susținute în cadrul manifestărilor științifice naționale și internaționale: Congresul Internațional de Psihologie "Cercetarea modernă în psihologie", 25-27 mai 2012, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, România; Congresul Internațional de Psihologie "Cercetarea modernă în psihologie", 7-9 noiembrie 2014, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, România; Congresul Internațional de Psihologie "Cercetarea modernă în psihologie. Cercetare calitativă. Abordări interdisciplinare", 3-5 iunie 2016, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, România; Conferința științifică internațională cu genericul "Învățământul superior: valențe și oportunități educaționale, de cercetare și transfer educațional", 28-29 septembrie 2016, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova; Congresul Internațional de Psihologie „Cercetarea modernă în psihologie”, 16-18 noiembrie 2018, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, România.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin intermediul cercetărilor experimentale în cadrul Liceului Tehnologic "Henri Coandă", Sibiu, România, prin valorificarea reperelor teoretice și praxiologice elaborate și structurate în Programul psihopedagogic de depășire a absenteeismului școlar la elevi, fiind prezentate în cadrul comisiilor metodice de la CJAP Cluj-Napoca, ședințelor Departamentului Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova, inclusiv în comunicările prezentate la conferințe științifice naționale și internaționale.

Publicații la tema tezei. Unele repere conceptuale și praxiologice privind depășirea absenteeismului școlar la elevii de liceu au fost reflectate în 13 lucrări științifice, dintre care 6 au

fost publicate în reviste de specialitate și 7 în volume cu materiale prezentate la colocvii, conferințe, sesiuni de comunicări și simpozioane.

Volumul și structura tezei. Conținutul tezei de doctor cuprinde adnotări (în limbile română, engleză și rusă), introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 227 de titluri. Volumul tezei cuprinde 161 pagini text de bază, 28 figuri, 16 tabele, 12 anexe.

Cuvinte-cheie: absentism, factori psihologici, factori sociali, factori pedagogici, mecanisme de depășire a absentismului, metode de depășire a absentismului, chiuluri, climat psihologic.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța temei de cercetare, este formulată problema cercetării și varianta de soluționare propusă, sunt specificate scopul și obiectivele, reperele epistemologice ale cercetării, este prezentată valoarea științifică și aplicativă a cercetării care confirmă teoretic și metodologic noutatea și originalitatea științifică a investigației.

Capitolul 1, **Cadrul analitic al abordării problematicii absentismului școlar**, reflectă aspecte teoretice, conceptuale, cu caracter general, ale absentismului școlar, caracteristicile acestuia și formele de manifestare (*refuzul școlar, chiulul, fobia școlară*). Studiul teoretic realizat a permis să constatăm că fenomenului de absentism în conceptualizarea sa i-au fost atribuite o serie de definiții: problemă socială, conduită evazionistă, care arată lipsă de interes, motivație, încredere în școală; o problemă predominant emoțională (evadare fizică și psihologică din situația percepută ca traumatizantă); formă de manifestare a devianței școlare (semnal tardiv al existenței unor probleme); reducere a atașamentului și a integrării, identificare scăzută cu obiectivele și aspirațiile grupului (de elevi) [41].

Incapacitatea elevului de a se integra în mediul școlar, caracterizat prin norme și reguli clare, reprezintă una dintre cauzele care conduc la nevoia acestuia de evadare, fapt ce determină apariția fenomenului de absentism sub diferite forme și manifestări. Axate pe această problemă s-au făcut numeroase cercetări în întreaga lume. În baza ideilor formulate de un șir de autori S.Cristea [7, p.18], V.C. Blândul [4, 5], Ph.H. Coombs [35], R.Doron, F.Parot [36] etc. constatăm că absentismul școlar este „un fenomen pedagogic negativ, determinat psihologic și social, care constă în absența repetată a elevului de la activitățile de instruire, organizate în mediul școlar, la o anumită disciplină sau la mai multe discipline de învățământ” [7, p.18]. Absenteismul poate să se manifeste pe o perioadă medie sau lungă, consecințele cărui afectează rezultatele învățării și care practic nu pot fi recuperate. Absenteismul școlar particularizează etiologia prezentă la nivel general, care consemnează existența unor factori perturbatori, precum starea sănătății, mediul familial, presiunile exercitate de școală care acționează mai mult birocratic decât pedagogic [36, p.17].

Fiind un fenomen complex, determinat de mai mulți factori interni și externi și un fenomen care se manifestă printr-o varietate mare de forme, acesta nu poate fi explicat numai printr-o teorie sau abordare unilaterală. Astfel, prin investigația teoretică realizată constatăm că absentismului școlar se manifestă printr-o diversitate de forme, evidențiate pe trei niveluri de abordare: *social, psihologic și pedagogic/ educațional*.

În plan social, absenteismul școlar este abordat din perspectiva *microstructurală*, care implică analiza rapoartelor negative instituite între elevi și structurile sociale și din perspectiva *macrostructurală*, care presupune analiza cauzelor absenteismului școlar în contextul crizelor sociale și educaționale [31, 51].

Din perspectiva psihologică, absenteismul școlar este abordat prin prisma multiplelor cauze, aflate în conexiune cu dinamica negativă a personalității elevului, la nivel individual și în raporturile sale cu școala, familia, comunitatea: motivația pentru învățare, imaginea de sine, atitudinea față de sine și mediul școlar și social, inteligența școlară și socială, angajamentul față de școală, autoeficacitatea, probleme sociale și emoționale etc. [1, 53, 37, 52]. Abordarea psihologică a absenteismului școlar impune, după cum afirmă S.Cristea, depășirea tendințelor de studiere unilaterală a cauzelor acestui fenomen [7]. În acest sens, se apelează la mai multe teorii psihologice de referință: *teoria motivației*; *teoria autodeterminării*; *teoria realizării scopurilor*; *teoria lipsei de speranță învățate*.

În plan pedagogic, absenteismul școlar poate fi abordat ca consecință a influenței strategiilor deficitare ale profesorilor, managementului clasei, climatului școlii, gradului de implicare a elevilor în activități de învățare, dar și ca posibilitate de a rezolva contradicțiile care generează acest fenomen [7, 29]. Rezolvarea acestor contradicții poate fi axată pe un ansamblu de teorii, dintre care: *teoria deciziei/ responsabilității individuale*, *teoria excluderii*, *teoria educației centrate pe elev*.

În condițiile unor cerințe educaționale și sociale tot mai înalte, riscul pentru absenteismul școlar în rândul adolescenților este tot mai crescut, motiv pentru care intervențiile pe acest segment sunt esențiale. Depășirea absenteismului școlar trebuie să aibă în vedere intervenții complexe, structurate într-un Program psihopedagogic integrative, care să se adreseze cât mai multor factori de risc la nivel individual, social, familial și educațional.

Capitolul 2, **Repere conceptuale și praxiologice de depășire a absenteismului școlar**, reflectă demersul conceptual al cercetării privind depășirea absenteismului școlar, axat pe analiza diferitor abordări și experiențe naționale și internaționale ale acestui fenomen. În acest capitol sunt analizate câteva dintre cele mai relevante modele și programe de depășire a absenteismului școlar: R.Chen [32], Y.Lee și J.Choi [45], J.Wexler și N.Pyle [56], K.Walters și G.L. Bowen [55], care au servit ca reper pentru conceptualizarea și elaborarea *Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu*.

După cum am constatat, absenteismul școlar nu este rezultatul acțiunii unui singur factor, ci a unui complex de cauze aflate în relații de interdependență. Dintre cei mai influenți factori, amintim cei de natură personală, familială, educațională, culturală, socială, demografică etc. Totodată, noi ne axăm pe ideea că absenteismul școlar nu este rezultatul clar doar al influențelor produse în școală, ci și al celor externe. Absenteismul școlar rezidă în conduita evazionistă a elevilor, care arată lipsă de interes, motivație, încredere în instituția de învățământ, se caracterizează ca o devianță și poate prelua diferite forme de manifestare: selectiv, generalizat etc. [10, 11]. Această definiție a absenteismului școlar, dar și modalitățile de diminuare a acestui fenomen, au la bază un cadru conceptual dedus din diferite perspective: psihologică, socială, pedagogică, dar și managerială.

În contextul acestor perspective este evident faptul că manifestările și cauzele absenteismului elevilor de diferite vârste pot fi de natură diferită. În acest sens, adolescența este perioada de

formare a unei noi identități personale și sociale. Reieșind din particularitățile de vârstă ale adolescenților, dar și din analiza diferitor factori ce provoacă absenteismul școlar, noi am clasificat factorii respectivi și i-am prezentat într-o taxonomie (*a se vedea* Figura 2.1), înaintând conceptul *factorului dominant* și al mecanismului de interacțiune a factorilor interni și externi. În acest sens, factorul dominant devine temeiul principal de stabilire a finalităților și a strategiilor psihopedagogice de depășire a absenteismului școlar. Totodată, am interpretat și am valorificat acești factori în raport cu particularitățile de vârstă ale liceenilor.

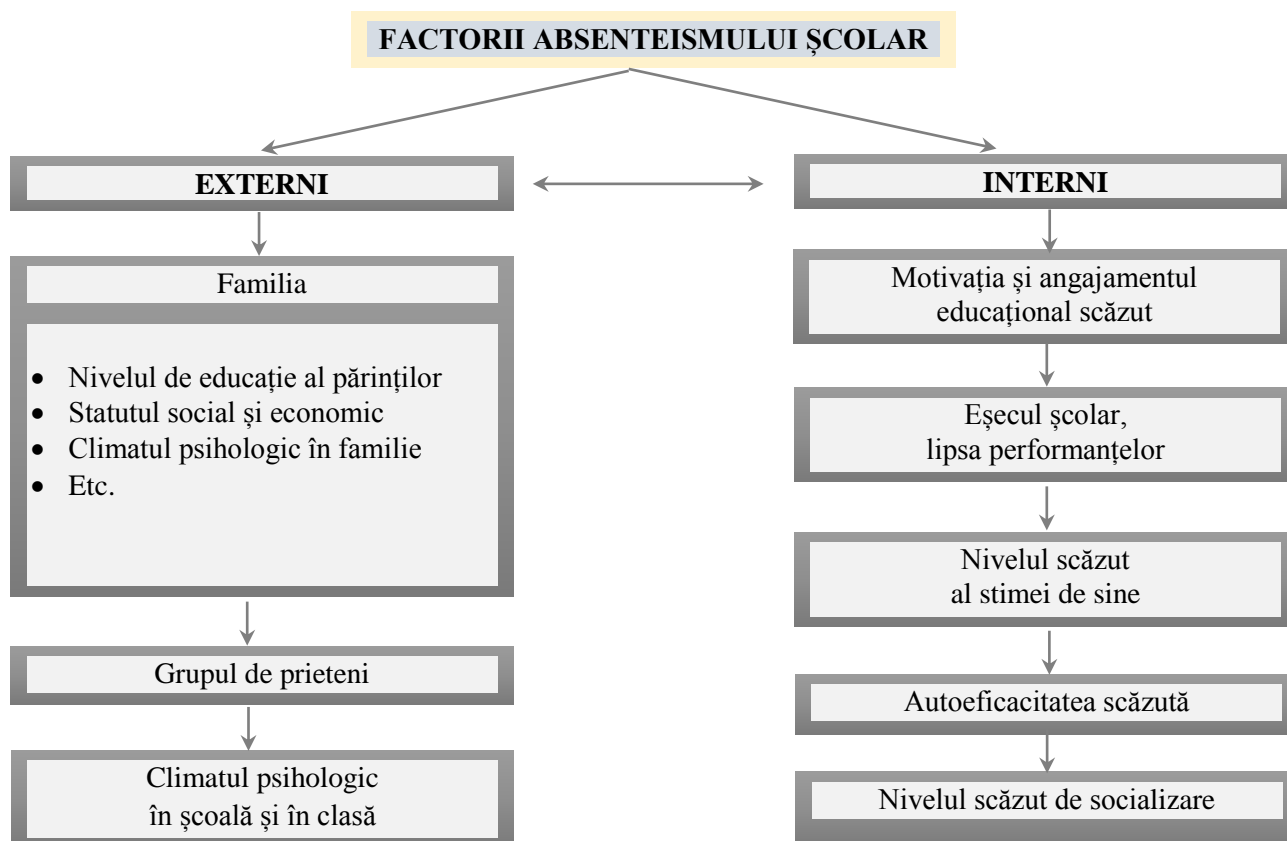

Fig.2.1. Taxonomia factorilor absenteismului școlar

Fundamentarea și construirea unui cadru procesual/ praxiologic de depășire a absenteismului școlar, având ca subiect principal elevul absenteist, presupune delimitarea acestui proces în componentă generală și componentă specifică/ specială.

Prima componentă ține de aplicarea curriculumului școlar în raport cu funcțiile sale principale, funcția de depășire a absenteismului școlar este una ascunsă, complementară. În acest caz, cadrele didactice pot proiecta și implementa unele acțiuni specifice strict integrate în conținuturile curriculare, însă cu intenții de a diminua procesele de absenteism.

A doua componentă ține de construirea unui cadru praxiologic strict orientat la depășirea absenteismului la elevii de liceu. Această abordare se supune legităților de formare a atitudinilor respective ale elevilor din perspectiva renunțării la absențe de la școală și presupune trei etape de influență psihopedagogică.

Prima etapă (fază) – de reflexie (de înțelegere) include în sine retrăirea diferitor stări, conștientizarea esenței acestora, conștientizarea eu-lui său, atitudinea față de lume (de alții). Orientările acestei etape țin de: stimularea autoconstruirii, determinarea perspectivelor, stimularea

interesului, formarea abilităților analitice și de reflexie. Important, la această etapă, este faptul ca elevul să nu se perceapă pe sine ca un instrument/obiect al unei voințe/ influențe externe, ci ca un subiect care își creează viața proprie.

Etapa a doua – valorică/ axiologică (de conștientizare). Înțelegerea și conștientizarea situațiilor/ contextelor permit elevului să formeze accepțiuni/ sensuri în sistemul de valori individuale și, drept consecință, se structurează relațiile cauză-efect și pozițiile de viață proprie. Această etapă se caracterizează prin activismul cognitiv al elevului; importantă este cunoașterea teoretică a realității pe baza cunoștințelor obiective, dar și empirice.

Etapa a treia – de proiectare (proiectivă) presupune autoproiectarea și realizarea activității individuale și socialmente utile. La etapa dată educabilul se autoafirmă în activitate și se pune baza unui comportament liber, spontan.

Influența psihopedagogică asupra elevului absenteist în cadrul acestor etape presupune atingerea unor finalități care pot fi stabilite în raport cu profilul psihologic al elevului expus riscului de părăsire a școlii. Analiza factorilor ce provoacă absenteismul școlar, a particularităților manifestării absenteismului de către elevii liceeni, ne-a permis să modelăm un profil al elevului absenteist (*a se vedea* Figura 2.2).

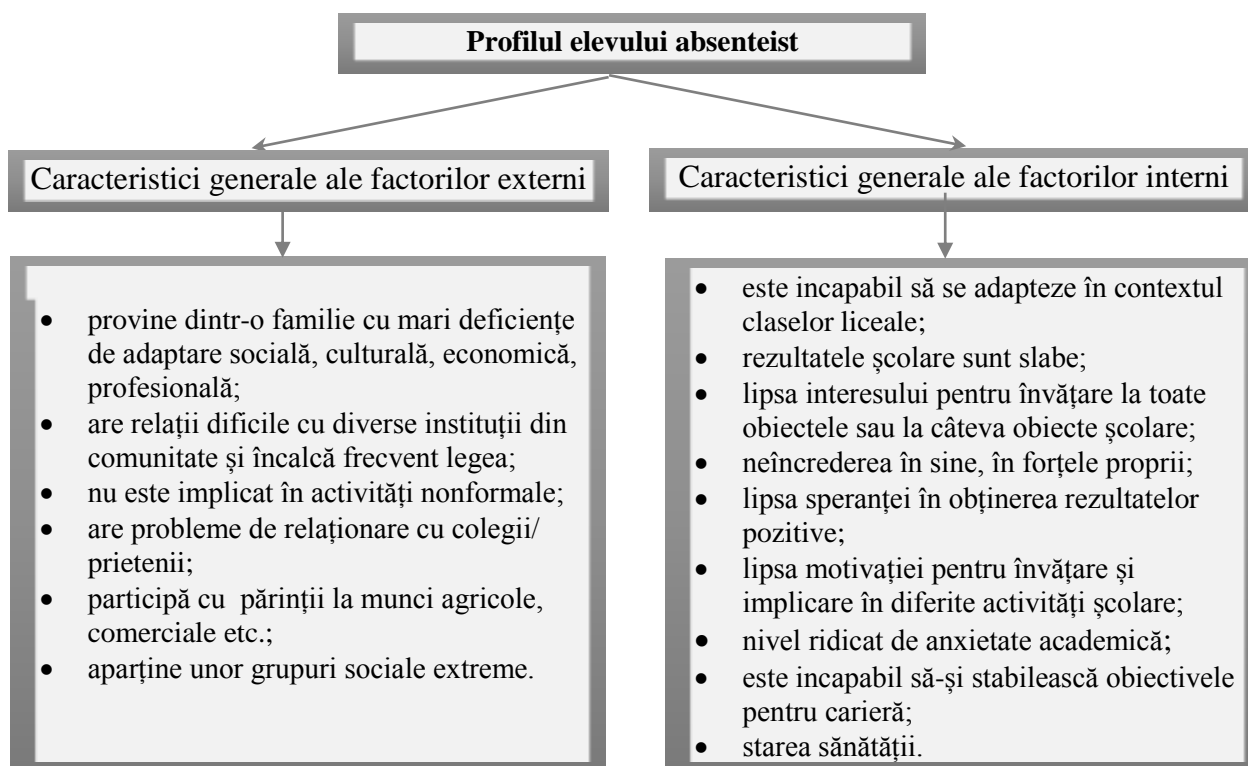

Fig.2.2. Profilul elevului absenteist

Profilul elevului absenteist prezentat de noi este unul generalizat, el trebuie adaptat în funcție de context și de particularitățile fiecărui caz în parte. În acest sens, profilul elevului absenteist deține un demers de formare a profilului unui elev nonabsenteist (finalitatea absolută).

Așadar, cadrul conceptual al depășirii absenteismului școlar include un ansamblu de prevederi teoretice, principii, strategii și finalități ale acestui proces și poate fi prezentat rezumativ și tabelar (*a se vedea* Tabelul 2.1).

Tabelul 2.1. Cadrul conceptual al depășirii absenteismului școlar în instituțiile de învățământ de tip liceal

Nr. crt.	Dimensiuni și demersuri conceptuale	Conținut și comentarii
1.	Absenteismul școlar ca fenomen psihologic, social și pedagogic	<ul style="list-style-type: none"> • Absenteismul este un fenomen pedagogic negativ determinat psihologic și social, care constă în absența repetată a elevului de la activitatea de instruire, organizată în mediul școlar la o anumită disciplină sau la mai multe discipline de învățământ.
2.	Factorii ce provoacă absenteismul școlar	<p><i>Factori externi:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Familie cu dificultăți; • Comunitate neprietenoasă; • Grupul de prieteni cu dificultăți; • Climatul sociopsihologic inadecvat în școală și în clasa de elevi. <p><i>Factori interni:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nivel scăzut de motivare pentru învățare; • Interes și atracție scăzute pentru una sau mai multe discipline școlare; • Nivel scăzut de încredere în sine și de stimă de sine; • Nivel ridicat de anxietate academică; • Eșecul școlar; • Autodeterminare și autoeficientizare scăzută; • Nivel scăzut de socializare, adaptare psihosocială.
3.	Teorii și principii de depășire a absenteismului școlar	<ul style="list-style-type: none"> • Teoria factorilor; <ul style="list-style-type: none"> - Principiul corelării contextuale a factorilor ce generează absenteismul școlar; • Teoriile motivaționale; • Teoria realizării scopurilor; • Teoria autodeterminării; • Teoria lipsei de speranță învățate; <ul style="list-style-type: none"> - Principiul valorificării mecanismului motivațional în depășirea absenteismului școlar; • Teoriile anxietății școlare; <ul style="list-style-type: none"> - Principiul reglării și diminuării anxietății școlare ca mecanism de depășire a absenteismului în instituțiile de învățământ; • Teoria social-congnitivă a lui A.Bandura; <ul style="list-style-type: none"> - Principiul angajamentului educațional în depășirea absenteismului școlar; • Teoriile adaptării psihosociale (A.Rean etc.); <ul style="list-style-type: none"> - Principiul facilității adaptării psihosociale ca mecanism de depășire a absenteismului școlar; • Teoria educației centrate pe elev; <ul style="list-style-type: none"> - Principiul individualizării; - Principiul creativității; - Principiul alegerii; - Principiul încrederii; - Principiul învățării active;

		<ul style="list-style-type: none"> - Principiul realizării potențialului propriu și în ritm propriu; • Teoria deciziei (responsabilității individuale); • Teoria excluderii.
4.	Strategii și metode de depășire a absenteismului școlar	<ul style="list-style-type: none"> • Strategii de intervenții psihologice (traininguri etc.); • Strategii de intervenție pedagogică (studii de caz, brainstorming, conversații etc.); • Strategii pedagogice pentru profesori și părinți.
5.	Finalități privind depășirea absenteismului școlar	<ul style="list-style-type: none"> • Profilul elevului nonabsenteist.

Conceptualizarea depășirii absenteismului școlar în licee se axează pe o abordare integrală a problematicii: perspectivele pedagogică, psihologică, social, cu referire la toți actanții acestui proces: elevi, părinți, cadre didactice, psihologi, manageri. În acest sens, *Programul psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu* este conceput în baza demersurilor conceptuale fundamentate pedagogic, psihologic și metodologic și reprezintă un construct praxiologic care include: argumente, obiective, metode și rezultate scontate.

Obiectivele specifice ale *Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar* sunt reprezentate de:

- informarea grupurilor școlare vulnerabile privitor la importanța rămânerii în sistemul educației formale, respectiv la efectele negative pe care le-ar putea avea părăsirea acestuia, fie și numai temporar;
- creșterea atractivității ofertei educaționale și a performanțelor academice ale elevilor care învață în școlile respective;
- dezvoltarea parteneriatului dintre școală, familie și comunitate prin conștientizarea importanței pe care o are educația formală, nonformală și informală în depășirea absenteismului școlar.

Considerăm că îndeplinirea acestor trei obiective poate acoperi numai parțial problematica pusă în discuție. Cu toate acestea, trebuie să acceptăm că limitele unui astfel de program sunt date de dificultățile de a cuprinde toți factorii ce ar putea influența fenomenul absenteismului școlar, motiv pentru care în implementarea lui practică vom avea în vedere cu predilecție elementele ce țin de dimensiunea sa psihopedagogică. După identificarea obiectivelor generale și specifice ale *Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar*, considerăm importantă stabilirea factorilor/ agenților capabili să faciliteze realizarea intervenției propriu-zise.

Programul psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar reprezintă o reflecție a cadrului conceptual și un demers praxiologic structurat în raport cu următoarele prevederi:

1. Principiile depășirii absenteismului școlar deduse din cadrul teoriilor sociale, psihologice și pedagogice determină mecanismele, orientările, substanța și tipologia acțiunilor de depășire a acestui fenomen. În acest sens, noi am stabilit patru mecanisme de depășire a absenteismului școlar: *mecanismul pedagogic*, *mecanismul psihologic*, *mecanismele sociale* și *mecanismele manageriale*. Fiecare dintre aceste mecanisme dispune de valențe și acțiuni specifice de depășire a absenteismului școlar.
2. Clasificarea factorilor ce produc absenteismul școlar, dar și profilul elevului absenteist, determină variabilele finalităților prevăzute de obiectivele *Programului psihopedagogic de*

depășire a absenteismului școlar, dar și modalitățile de aplicare a mecanismelor de intervenție psihologică și psihopedagogică, aplicând complementar și mecanisme manageriale.

3. Strategiile și metodele de intervenție privind depășirea absenteismului școlar determină tipologia acțiunilor (metodelor și procedeele) corelate cu etapele influenței educative privind formarea la elevi a unor atitudini, abilități antiabsenteiste.

Strategia de intervenție psihopedagogică asupra elevilor absenteiști este dominantă în cadrul programului, însă eficiența implementării acestuia depinde de alți doi actori ai procesului: cadrele didactice (psihologi, psihopedagogi) și părinții.

În acest sens, *Programul psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar* include un sistem separat de activități specifice pentru cadrele didactice și părinți, în scopul formării acestora din perspectiva depășirii absenteismului școlar. Concretizăm că Programul psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar include numai acele activități specifice care sunt direct orientate spre depășirea absenteismului școlar. În acest sens, pot și trebuie actualizate valențele predării-învățării disciplinelor școlare.

Programul este structurat în trei părți, având ca subiecți: cadrele didactice, psihologii, psihopedagogii, părinții și elevii de liceu.

Așadar, o primă direcție de acțiune în vederea reducerii riscului de absenteism școlar în rândul elevilor este reprezentată de implementarea unor acțiuni de terapie cognitivă A și B. Potrivit literaturii de specialitate, terapia cognitivă A presupune efectuarea de către elevi a temelor de acasă primite la școală, în vreme ce terapia cognitivă B se referă la efectuarea unor sarcini didactice suplimentare în afara orelor de curs obligatorii în vederea consolidării cunoștințelor achiziționate în clasă.

Pentru implementarea cu succes a terapiilor cognitive A și B, ar putea fi luați în considerare/parcurși următorii pași:

- ✓ identificarea problemelor de învățare cu care se confruntă elevii cu risc de părăsire timpurie a școlii;
- ✓ stabilirea disciplinelor școlare la care se impune desfășurarea unor activități cu Terapie cognitivă A și B;
- ✓ identificarea resurselor umane, materiale și informaționale necesare și disponibile;
- ✓ reevaluarea tuturor problemelor de natură organizatorică (spații pentru cursuri, logistică necesară, aprobări etc);
- ✓ implementarea activităților de terapie cognitivă A și B prestabilite;
- ✓ evaluarea rezultatelor obținute.

Responsabilitatea pentru implementarea unor asemenea activități terapeutice le revine în primul rând profesorilor de diferite specialități aflați sub coordonarea psihologului școlar, iar durata implementării acestora este variabilă, în funcție de gradul și tipul dificultății de învățare, vârstă și particularitățile psihoindividuale ale elevilor cu probleme. Activitățile se vor desfășura în afara cursurilor școlare obligatorii și ar putea dura câteva ore în fiecare săptămână. Rezultatele se vor vedea însă în timp și trebuie coroborate cu cele ale celorlalte două direcții de acțiune, invocate în cadrul acestui program.

O altă direcție de acțiune, în vederea reducerii absenteismului școlar în rândul elevilor o reprezintă implicarea acestora în diverse activități extracurriculare, cu scopul de a consolida

cunoștințele dobândite în timpul disciplinelor obligatorii și de a crește gradul de atractivitate al școlii prin crearea unor posibilități de aplicare a teoriei în viața reală. Principalele etape în implementarea acestei direcții de acțiune ar putea fi următoarele:

- ✓ analiza nevoilor elevilor în funcție de vârstă, particularitățile psihoindividuale, nivelul lor de pregătire școlară etc.;
- ✓ identificarea posibilităților școlii și ale comunității de a implementa diverse activități specifice educației non-formale;
- ✓ selectarea și implementarea acelor activități extracurriculare care corespund atât intereselor elevilor, cât și posibilităților reale ale școlii/ comunității;
- ✓ evaluarea rezultatelor obținute ale unor asemenea activități extracurriculare pot fi numeroase: ecologizare, activități cultural-artistice, sportul, activități literare, sprijinirea unor familii aflate în dificultate sub aspect socioeconomic, lecții în aer liber etc.

Responsabili pentru implementarea cu succes a acestor activități ar putea fi profesorii diriginți, în colaborare cu ceilalți profesori de specialitate și cu întreaga comunitate. În fine, perioada de implementare a acestor activități specifice educației non-formale rămâne nedeterminată, putând depăși cadrul temporal strict impus de programul de intervenție psiho-educatională propus. Oricum, finalitatea urmărită este dată de nevoia de a-l conștientiza pe elev de importanța frecventării educației formale, prin faptul că la școală se pot învăța lucruri extrem de folositoare, interesante și altfel decât în cadrul riguros impus de cursurile obligatorii.

Cea de-a treia direcție de acțiune, în vederea limitării absenteismului școlar în rândul elevilor, este reprezentată de consilierea psihopedagogică a celor aflați în situații de risc și a familiilor acestora. În cazul de față, consilierea psihopedagogică are rolul de a asigura suportul emotional, în vederea acceptării și depășirii situațiilor diferite cu care se confruntă elevii, posibil cauzate de rezultatele școlare modeste, problemele de ordin familial, socioeconomic etc. Este important ca la procesul consilierii să participe atât elevul care întâmpină diverse probleme, cât și aparținătorii acestora, indiferent dacă aceștia sunt părinți naturali sau alte rudenii/ tutori, în grija cărora se află temporar elevul vizat [12].

Acestea sunt principalele elemente care compun *Programul psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar* la elevii de liceu. După cum se poate observa, modelul de intervenție este extrem de complex și implică o multitudine de factori și de acțiuni. O parte dintre acestea țin de școală și pot fi implementate de psihologul școlar, în colaborare cu cadrele didactice. O altă parte dintre măsurile de limitare a fenomenului menționat țin de familie și comunitate, putând fi mai greu controlate de reprezentanții școlii. De aceea, în prezenta cercetare, ne vom concentra mai mult asupra a ceea ce poate face școala și, în mod particular, psihologul școlar, pentru prevenirea și depășirea absenteismului în rândul elevilor. Concret, ne propunem să experimentăm un program de consiliere educațională pentru a-i sensibiliza pe elevii de liceu cu privire la importanța rămânerii în sistemul educației formale. Considerăm că în felul acesta se vor crea premisele îndeplinirii obiectivelor asumate prin *Programul psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar* propus, cu efecte benefice atât în plan personal pentru elevi, părinți, cât și în plan social general.

Programul elaborat poate fi privit ca și un model praxiologic de depășire a absenteismului școlar, precum și ca o strategie psihopedagogică și managerială de depășire a acestui fenomen.

În Capitolul 3, **Demers experimental de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu**, este prezentată dimensiunea experimentală de depășire a absenteismului școlar în raport cu

particularitățile de vârstă ale liceenilor și cu profilul elevului absenteist. Pentru realizarea scopului experimentului psihopedagogic și întru asigurarea condițiilor optime de organizare/ desfășurare/evaluare a acestuia, au fost respectate obiectivele, care au subliniat esența experimentului psihopedagogic, ca proces etapizat și complex, accentuând caracterul său teoretic-aplicativ și formativ.

Cercetarea experimentală s-a axat pe rezultatele studiului teoretic din perspectivă pedagogică, psihologică, socială și managerială, care a constituit bază pentru elaborarea și validarea *Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar în instituțiile de învățământ de tip liceal*. Programul este structurat în trei părți, având ca subiecți: cadrele didactice, psihologii, psihopedagogii, părinții și elevii de liceu.

Experimentul pedagogic s-a desfășurat în cadrul Liceului Tehnologic "Henri Coandă" din Sibiu, România. La studiu au participat 136 de elevi din clasele a IX-a și a X-a, cu vârste cuprinse între 15 ani și 17 ani; dintre aceștia 78 au fost băieți și 58 fete. Grupul de elevi de clasa a IX-a cu mai puțin de 10 absențe pe lună era alcătuit din 33 de elevi, din același număr de elevi (33) fiind alcătuit și grupul cu mai mult de 10 de absențe pe lună. Grupul de elevi de clasa a X-a cu mai puțin de 10 absențe pe lună era alcătuit din 35 de elevi, iar cel a cărui elevi aveau mai mult de 10 de absențe pe lună era alcătuit din 35 de elevi. Au mai participat 9 profesori, care au interacționat în mod direct cu elevii, pe parcursul desfășurării studiului.

La etapa de constatare a experimentului, ne-am propus să verificăm *ipoteza*: factorii cauzali percepuți de către elevi, profesori și părinți tind să determine elevii să absenteze. Pentru a verifica ipoteza, am apelat la un design de cercetare de tip explorator, deoarece am urmărit identificarea factorilor specifici asociați cu absenteismul școlar. Pentru a identifica factorii implicați în absenteismul școlar, s-a utilizat analiza descriptivă și de frecvență pentru fiecare dintre cele trei categorii de chestionare (părinți, elevi, profesori). Pentru realizarea analizei cantitative a datelor, am utilizat și metode calitative, precum analiza documentelor școlare, observațiile la clasă și discuțiile cu participanții. Răspunsurile oferite de participanți au fost analizate folosindu-se programul de analiză statistică SPSS.

Din răspunsurile oferite de elevi, constatăm că motivele cele mai frecvent întâlnite pentru care unii elevi lipsesc de la ore sunt: pentru că nu-i interesează școala 35,43%; profesorii nu pun absențe (15,75%). Alte motive ar fi: anturajul/ colegii sunt de vină (9,45%); evitarea posibilelor note mici sau faptul că nu le place profesorul (6,30%). Totodată 28,35% dintre aceștia au afirmat că motivul este profesorul/ ora plictisitoare; apoi oboseala/ problemele de sănătate (14,17%); își pot motiva cu ușurință absențele (13,39%); conflictele cu alți colegi (7,87%). Observăm din datele obținute că factorii care guvernează absentarea elevilor de la ore sunt atât individuali, cât și presiunea grupului sau relația cu școala.

Factorii determinanți ai absenteismului școlar percepuți de părinți sunt exprimați prin următoarele răspunsuri: poate avea consecințe grave asupra reușitei școlare (35,58%); acesta duce la scăderea notei la purtare (18,27%); elevii absentează din cauza profesorilor (17,31%); uneori e bine să mai și chiulească (14,42%); elevii nu fac nimic rău dacă lipsesc de la anumite ore (7,69%); nu sunt de acord cu acest lucru (6,73%). La întrebarea "*Ce modalitate de motivare a absențelor folosește copilul dumneavoastră?*", răspunsurile părinților au fost următoarele: nu le motivează (47,12%); folosește motivări reale (18,27%); folosește motivări medicale false (12,50%); nu știu (13,46%); folosesc motivări false de la părinți 4,81%; își motivează absențele comunicând cu

profesorul (3,85%).

Din răspunsurile oferite de profesori, constatăm principalele motive ce determină absenteismul elevilor de la ore programa școlară încărcată (35,71%); lipsa de motivație a elevului (21,43%); dorința de apartenență la grup (7,14%); rezultatele școlare slabe obținute de elev (7,14%). În opinia profesorilor, elevii absentează frecvent de la anumite ore în funcție de: relația cu profesorul respectiv (50%); interesul pentru disciplină (35,71%); fiindcă se tem să nu ia o notă proastă (14,29%). O caracteristică considerată a fi importantă în reducerea absenteismului este susținută de implicarea familiei în activitatea școlară: 50% dintre profesori consideră importantă implicarea familiei în activitatea școlară a elevului; 21,43% cred că aceasta este foarte importantă; 14,29% o consideră moderată; 7,14% nu o consideră deloc importantă.

Astfel, putem afirma că elevii care prezintă un nivel ridicat de absențe tind să prezinte un risc ridicat de dezadaptare școlară. Predominanța unui climat psihologic instabil, a unei dispoziții schimbătoare a colectivului clasei în strânsă legătură cu prezența unui risc ridicat de dezadaptare școlară îi determină pe elevi să absenteze de la ore.

Pornind de la rezultatele studiului realizat la etapa de constatare a experimentului psihopedagogic, în care am identificat factorii determinanți percepuți ai absenteismului școlar în rândul elevilor din cadrul grupului școlar, în etapa experimentală succedată, ne-am propus integrarea factorilor care țin de mediul extern elevilor (părinți, profesori, psihologi, mediul școlar) în realizarea Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar; aplicarea Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului în rândul elevilor în cadrul orelor de studiu (de dirigenție); evaluarea rezultatelor obținute, în urma studiului longitudinal din cadrul liceului.

Scopul *Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar* propus de noi a fost de a reduce rata absenteismului în rândul elevilor incluși în program. Obiectivele activităților desfășurate cu elevii, părinții și profesorii au fost de a dobândi o cunoaștere adecvată a potențialelor provocări din mediul educațional, de a schimba percepțiile eronate cu privire la absenteismul școlar, de a crește reziliența în fața comportamentelor problematice, precum absenteismul, prin dezvoltarea unor abilități complementare și a unei relații funcționale părinte-profesor-elev. Mai specific, activitățile realizate cu elevii au avut rolul de a-i responsabiliza pentru propria dezvoltare, de a le stimula motivația academică, capacitatea de a conștientiza consecințele acțiunilor lor în contextul absenteismului, abilitatea de a rezolva probleme specifice care apar în mediul școlar, de a planifica cariera și relația dintre scopurile de carieră și activitatea școlară etc. Pe de altă parte, activitățile desfășurate cu profesorii au vizat tehnici specifice de creștere a angajamentului elevilor față de școală, pentru a se facilita astfel scăderea ratei absenteismului școlar.

De asemenea, s-a vizat o îmbunătățire a abilităților profesorilor de a valoriza și accepta necondiționat elevii, de a le dezvolta o stimă de sine coerentă, de a le valida emoțiile și comportamentele pentru o dezvoltare pozitivă care să crească frecvența comportamentelor și relațiilor pozitive în clasă și să scadă frecvența celor problematice. În programele educaționale în care sunt implicați părinții s-au identificat câteva aspecte care facilitează reușita intervențiilor, aspecte pe care le-am utilizat și în programul nostru: transferarea către părinți a unor abilități de empatie față de adolescenți prin conștientizarea caracteristicilor copiilor lor, identificarea barierelor în relațiile copil-părinte, respectiv părinte-școală și identificarea unor soluții pentru

acestea. Astfel, pentru a realiza scopul și obiectivele propuse, am implementat diferite activități specifice pentru fiecare dintre cele trei categorii incluse în grupul-țintă: elevi, profesori, părinți. S-a vizat reducerea absenteismului și prevenirea acestuia și a problemelor asociate prin asistarea adolescenților pentru ca aceștia să achiziționeze și să transfere în practică următoarele cunoștințe și competențe: îmbunătățirea imaginii de sine și dezvoltarea capacității de autocunoaștere; formarea deprinderilor de orientare în carieră; dezvoltarea sentimentului de autoeficacitate; conștientizarea pericolului ulterior al faptului că poate fi ușor influențat de alții; formarea deprinderilor de relaționare pozitivă; stimularea motivației; valorificarea tehnicilor de reducere a agresivității, anxietății și impulsivității; creșterea stimei de sine.

Activitățile pentru profesori au vizat: managementul clasei de elevi; managementul situațiilor tensionate dintre elevii din clasă; câștigarea și menținerea atenției elevului la ore; creșterea motivației academice a elevilor; oferirea de recompense și feedback pozitiv elevilor; implicarea elevilor în proiecte atractive pentru ei, respectându-se curricula.

Activitățile cu părinții au inclus: menținerea legăturii cu școala; implicarea părinților în decizii curriculare; participarea activă la consultarea comitetului de părinți cu profesorii; cunoașterea prietenilor și a grupului elevilor; sprijinirea copilului pentru participarea la școală.

Analiza impactului perceput al *Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar* asupra grupurilor-țintă a evidențiat gradul de implicare a participanților în activitățile desfășurate. Astfel, la sfârșitul fiecărei luni s-a realizat o analiză de monitorizare în care erau urmărite părerile acestora despre temele parcurse și despre eficacitatea lor.

Pentru măsurarea eficienței intervenției am folosit comparațiile între medii și analiza de varianță, iar rezultatele obținute au dus la confirmarea ipotezelor, după cum urmează.

Ipoteza 1: Implementarea unui program psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar pliat pe identificarea și prevenirea factorilor de risc psihopedagogici implicați în acest fenomen contribuie semnificativ la scăderea absenteismului în rândul elevilor de liceu.

Pentru validarea acestei ipoteze, am analizat răspunsurile elevilor la întrebarea referitoare la frecvența absențelor de la ore.

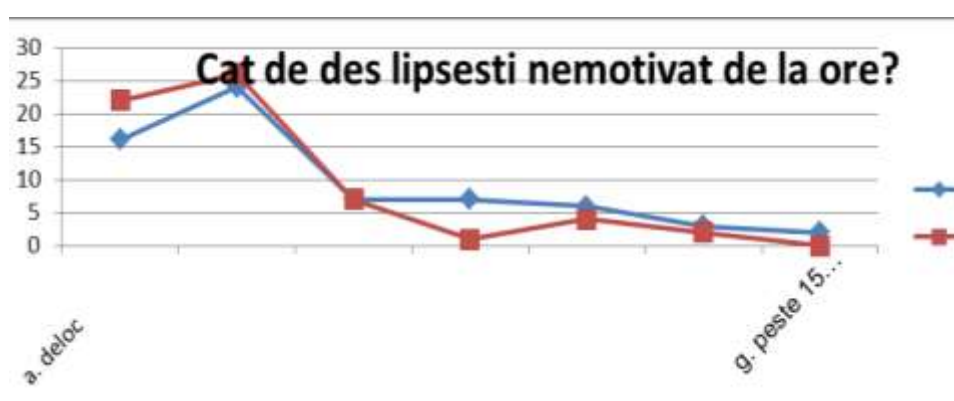

Fig.3.1. Comparație între răspunsurile preexperiment-postexperiment pentru întrebarea "Cât de des lipsești nemotivat de la ore?"

În ceea ce privește absenteismul elevilor, observăm o creștere a numărului elevilor care nu mai absentează deloc. De asemenea, se observă o scădere a numărului elevilor care absentează mai mult de 6-9 ore săptămânal. Acest lucru demonstrează faptul că, în urma participării la programul formativ de depășire a absenteismului școlar, elevii au exprimat atitudini pozitive față de școală,

reducându-se și numărul de absențe.

În concluzie, în urma analizei datelor obținute la etapa preexperimentală și postexperimentală, putem susține că ipoteza 1 este confirmată.

Ipoteza 2: Participarea profesorilor la *Programul psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar* corelează negativ cu numărul de absențe ale elevilor lor.

Pentru verificarea ipotezei 2, am comparat numărul de absențe ale elevilor din clasele profesorilor participanți la training în etapa preexperimentală și postexperimentală.

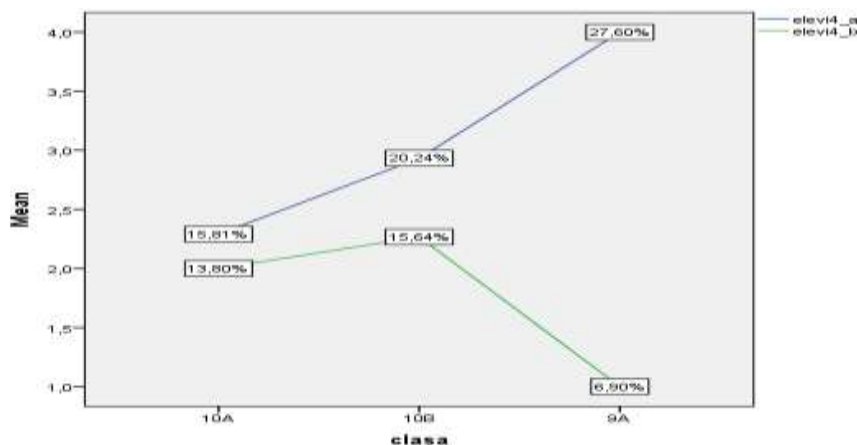

Fig.3.2. Comparație între numărul absențelor în clasele a 9-a și a 10-a din preexperiment și postexperiment

Dacă la etapa preexperimentală au fost constatate 27,60 % de absențe, atunci la etapa postexperimentală acestea au scăzut la 6,9% pentru clasa a IX-a. De asemenea și la clasa a X- a observăm o scădere a absenteismului, însă nu la fel de semnificativă. Acest lucru demonstrează faptul că profesorii care au realizat programul formativ au contribuit la reducerea numărului de absențe ale elevilor la clasele care au intrat în studiu.

În concluzie, rezultatele obținute demonstrează confirmarea ipotezei 2.

Ipoteza 3: Participarea la *Programul psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar* contribuie semnificativ la îmbunătățirea atitudinii părinților cu privire la învățarea academică a elevilor.

Pentru verificarea ipotezei 3 am comparat atitudinile părinților cu privire la absenteism și educație, precum și sursele din care se informează aceștia cu privire la situația școlară a copiilor săi.

Rezultatele au demonstrat că părinții care au realizat programul formativ manifestă atitudini schimbate față de începutul programului, cu privire la învățarea academică a copiilor lor.

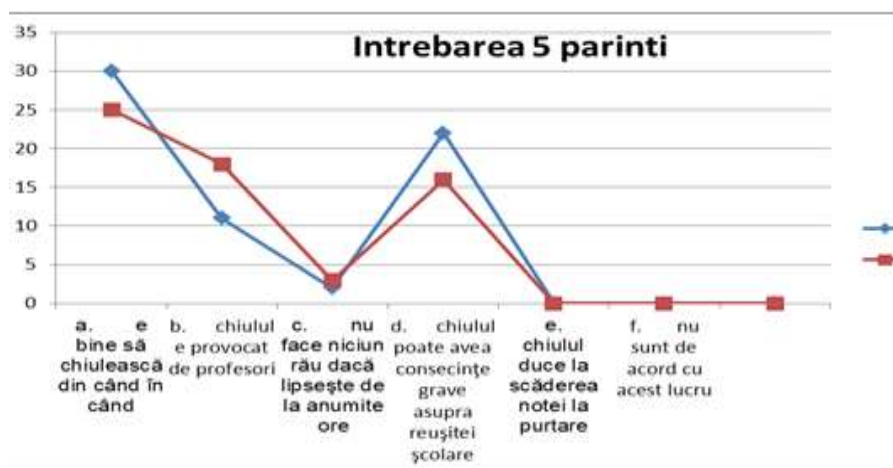

Fig.3.3. Comparație între răspunsurile preexperiment-postexperiment pentru întrebarea „Care este atitudinea față de absentarea nemotivată a copilului Dumneavoastră de la școală?”

În urma aplicării chestionarului părinților, înainte și după participarea la *Programul psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar*, se observă o creștere a numărului părinților care consideră că absenteismul poate avea consecințe grave asupra reușitei școlare și o scădere a numărului celor care consideră că și profesorii provoacă acest lucru. Totodată, în urma participării părinților la programul de training, putem remarca o mai bună comunicare a părintelui cu elevul, precum și interesul crescut al acestuia față de situația școlară a elevului. Numărul părinților care vin mai des la școală a crescut. La fel și legăturile lor cu părinții celorlalți elevi. Astfel, se observă un control mai bun al părinților asupra copiilor, în final, confirmându-se și cea din urmă ipoteză.

Rezultatele obținute demonstrează eficiența intervenției în reducerea numărului de absențe ale adolescenților, dar și în optimizarea relațiilor de comunicare și colaborare între profesori, elevi și părinți. Datele evaluării finale au confirmat **ipoteza cercetării**: Eficiența depășirii absenteismului școlar este determinată de: stabilirea cadrului conceptual și praxiologic a procesului vizat; identificarea factorilor de risc, psihologici și pedagogici implicați în dezvoltarea acestui fenomen; elaborarea, fundamentarea științifică și implementarea *Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu*.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea realizată a contribuit la dezvoltarea teoriei și practicii educaționale prin fundamentarea teoretică, metodologică și experimentală a depășirii absenteismului școlar la elevii de liceu.

Valorile principale ale cercetării sunt sistematizate în următoarele **concluzii generale**:

1. Analiza coordonatelor teoretice privind absenteismul școlar a condus la evidențierea a trei niveluri de abordare: pedagogic/educational, psihologic și social în contextul crizelor sociale și educaționale, în conexiune cu dinamica personalității la nivel individual și în rapoartele negative instituite între elevi și structurile sociale: instituții de învățământ, familie, comunitate (cap. 1 al tezei).
2. Studiul analitic al problemei investigate a permis să stabilim că *absenteismului școlar* rezidă în conduita evazionistă a elevilor, caracterizată ca o devianță, provocată de factori interni și externi, structurați pe dimensiunea educațională, psihologică, socială, culturală,

economică etc., preluând diferite forme de manifestare, selectiv și generalizat, reflectați în *Taxonomia factorilor absenteismului școlar*, în interconexiune și intercorelare, influența cărora asupra absenteismului școlar este determinată de contexte reale, dar și de particularitățile individuale ale elevilor (cap.1 și 2 ale tezei).

3. În contextul demersului științific realizat privind depășirea absenteismului școlar, au fost fundamentate și argumentate științific principiile depășirii absenteismului școlar: *principiul corelării contextuale a factorilor ce generează absenteismul școlar, principiul valorificării mecanismului motivațional, principiul reglării și diminuării anxietății școlare, principiul facilitării adaptării psihosociale, principiul angajamentului educațional, principiul educației centrate pe elev*, care au asigurat baza elaborării și implementării **Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu** (cap. 2 al tezei).
4. Demersul praxiologic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu reprezintă coordonată procedurală, dimensionată astfel încât să prefigureze o abordare integrală a problematicii cu referire la toți actanții acestui proces: elevi, profesori, părinți prin informarea privitor la importanța rămânerii în sistemul educației formale, respectiv la efectele negative pe care le-ar putea avea părăsirea acestuia, fie și numai temporar; creșterea atractivității ofertei educaționale și a performanțelor academice ale elevilor; dezvoltarea parteneriatului dintre școală și familie, prin conștientizarea importanței pe care o are educația formală, nonformală și informală în depășirea absenteismului școlar (cap. 2 al tezei).
5. **Programul psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu** reprezintă un construct teoretico - aplicativ, fiind conceput ca o reprezentare explicativă a modului de proiectare și realizare a activităților de depășire a absenteismului școlar, structurat pe trei direcții principale de acțiune, care vizează elevii (dezvoltarea motivației prin intermediul unor activități specifice dedicate autoeficacității, creșterii stimei de sine, dezvoltării sociale, emoționale și a carierei); profesorii (facilitarea dezvoltării motivației elevilor prin intermediul unor tehnici de management eficient al clasei și a unor atitudini pozitive cu privire la relația profesor-elev); părinții (dezvoltarea motivației și angajamentului pentru școală al copiilor prin intermediul consolidării relației cu școala și a participării la deciziile școlii) (cap. 2 al tezei).
6. Experimentul pedagogic realizat a demonstrat funcționalitatea și eficiența **Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu** prin reducerea numărului de absențe ale elevilor participanți la program, îmbunătățirea performanțelor școlare ale elevilor, dezvoltarea atitudinii pozitive față de școală și o creștere a angajamentului și motivației școlare. Profesorii care au realizat programul și-au dezvoltat abilitățile de comunicare cu elevii și părinții, au desfășurat activități care au dus la o implicare mai crescută a elevilor, astfel reducându-se numărul de absențe. În urma participării la program se observă un control mai bun al părinților asupra copiilor, concretizat printr-o mai bună comunicare cu elevul, precum și interesul crescut al acestora față de situația școlară a elevului, părinții conștientizând mai mult consecințele grave ale absenteismului asupra reușitei școlare (cap. 3 al tezei).

Astfel, valorile teoretico-științifice și aplicative produse în rezultatul cercetării realizate ne

permit să confirmăm **soluționarea problemei științifice importante** care rezidă în identificarea valențelor psihopedagogice (poziționărilor teoretice și praxiologice) de depășire a absenteismului școlar, în contextul interconexiunii factorilor interni și externi de manifestare a acestui fenomen, având ca efect remedierea crizei educaționale la elevii de liceu. Problema cercetării a fost soluționată prin realizarea următoarelor obiective:

- analiza abordărilor teoretice actuale și deducerea tendințelor de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu;
- stabilirea demersurilor psihopedagogice ale depășirii absenteismului școlar la elevii de liceu;
- determinarea factorilor de risc ai absenteismului școlar la adolescenți;
- identificarea caracteristicilor absenteismului școlar la elevii de liceu (profilul elevului absenteist);
- fundamentarea și elaborarea *Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar* la elevii de liceu;
- validarea experimentală a *Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar* la elevii de liceu.

În conformitate cu rezultatele obținute în cercetarea realizată, propunem următoarele

recomandări:

Recomandări la nivel de politici educaționale instituționale:

- Includerea în lista de acțiuni ale instituției de învățământ elaborarea *Strategiei de prevenire și depășire a absenteismului școlar*;
- Verificarea calității educației elevilor în instituția de învățământ din perspectiva activizării parteneriatului școală-familie, centrat pe depășirea absenteismului școlar;
- Elaborarea și editarea ghidurilor metodologice, agendelor și posterelor destinate elevilor, profesorilor și părinților cu sfaturi utile pentru prevenirea și depășirea absenteismului școlar.

Recomandări pentru cadrele didactice:

- Participarea cadrelor didactice în cadrul instruirii continue la cursuri dedicate problemei privind prevenirea și depășirea absenteismului școlar;
- Focalizarea pe eficientizarea managementului clasei de elevi din perspectiva prevenirii și depășirii absenteismului școlar;
- Promovarea activităților atractive pentru elevi și oferirea posibilității de implicare constructivă a acestora în diverse acțiuni la nivel școlar și comunitar.

Recomandări pentru elevi:

- Participarea la programe educaționale în cadrul școlii axate pe dezvoltarea autoeficacității;
- Implicarea în realizarea proiectelor academice și comunitare care contribuie la dezvoltarea personală și la integrarea școlară.

Recomandări pentru părinți:

- Consolidarea parteneriatului cu școala în vederea asigurării unui mediu educațional eficient pentru elevi;
- Acordarea de suport elevilor în adoptarea unor decizii informate și responsabile pentru angajamentul școlar și, implicit, dezvoltarea personală.

Limitele inerente design-ului utilizat pentru cercetarea noastră nu ne permit surprinderea tuturor aspectelor ce vizează problema absenteismului școlar. Absenteismul școlar este puternic

influențat, inclusiv de factorii economici, demografici și socioculturali. Astfel, depășirea acestui fenomen desemnează un proiect global, care vizează sinergia tuturor posibilităților. Într-un asemenea proiect, limitele noastre investigaționale se rezumă doar la valorificarea dimensiunii pedagogice, psihologice și manageriale.

Totodată, cercetarea efectuată deschide perspective noi și reale pentru investigarea aprofundată a problemei absenteismului școlar, care ar viza managementul instituției de învățământ din perspectiva depășirii crizei educaționale. La fel, au fost create premise pentru realizarea unor cercetări ale impactului consilierii educaționale asupra prevenirii și depășirii absenteismului școlar.

BIBLIOGRAFIE

În limbă română:

1. ATKINSON, R. *Introducere în psihologie*. București: Editura Tehnică, 2002. 1099 p.
2. BĂBAN, A. *Consiliere educațională: ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*. Cluj-Napoca: ASCR, 2009. 308 p.
3. BENGA, O. *Dezvoltarea cogniției sociale la copii*. Cluj-Napoca: ASCR, 2004. 330 p.
4. BLÂNDUL, V.C. (coord.). *Școala – Șansa mea! Ghid de bune practici privind prevenirea absenteismului școlar*. Oradea: Editura Universității din Oradea, 2010. 51 p.
5. BLÂNDUL, V.C. *Abandonul școlar-soluție extremă a elevului aflat în dificultate*. În: „Educație și schimbare socială. / Coord. Cecilia Sas, Ioan Chelemen, Denisa Boroș, Raluca Onicaș. Oradea: Editura Universității din Oradea, 2010, p.209-212.
6. COSMOVICI, A. *Psihologie școlară*. Iași: Polirom, 1999. 304 p.
7. CRISTEA, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie*. Vol.I. București: Didactica Publishing House, 2015. 831 p. ISBN 978-606-683-295-3
8. CUZNEȚOV, L. *Esența și logica educației integrale a copilului în cadrul familial și școlar: strategii, principii, forme și metode*. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria Științe ale Educației*, 2012, nr.9(59), p.85-90. ISSN 1857-2103
9. DECEAN, M. *Caracteristici cognitive și de comportament ale adolescentului. Variabile psihologice și performanță școlară în absenteismul școlar*. În: *Revista națională de articole, studii și lucrări științifice "Ecouri Didactice"*, 2011, nr.3-4(10), Beclean: Colegiul Național "Petru Rareș", p.36-38. ISSN 2068-5688, 0,64 c.a.
10. DECEAN, M. *Absenteismul școlar: consecințe psihologice. Strategii sistematice în prevenirea și combaterea abandonului școlar*. În: "Oportunități și limite în cercetarea aplicativă" (M.Milcu), Capitolul VII. București: Editura Universitară, 2015, p.89-100, ISBN 978-606-91-621-0, 0,78 c.a.
11. DECEAN, M. *Particularități psihocognitive ale adolescentului și impactul lor asupra absenteismului*. În: "Oportunități și limite în cercetarea aplicativă" (M.Milcu), Capitolul XIII, București: Editura Universitară, 2015, p.191-198, ISBN 978-606-91-621-0, 0,54 c.a.
12. DECEAN, M. *Un model de prevenire și reducere a absenteismului școlar în învățământul preuniversitar*. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Învățământul superior: valențe și oportunități educaționale, de cercetare și transfer inovațional”*, 28, 29 septembrie 2016, Universitatea de Stat din Moldova. Chișinău: CEP USM, 2016, p.363-367. ISBN 978-9975-71-826-4, 0,46 c.a.

13. DUMITRANA, M. *Eșecul școlar și cauzele sale – determinanți ai ideii unei noi pedagogii*. În: Tribuna învățământului, 1991, nr.5, p.31-33.
 14. GHERASIM, L.R., BUTNARU, S. *Performanța școlară. Determinanți individuali și contextuali în adolescență*. Iași: Polirom, 2013.
 15. IANACHEVICI, M. *Perspective interculturale ale cauzalității abandonului școlar*. În: Didactica Pro (Chișinău), 2009, nr.2, p.9-15.
 16. JIGĂU, M. *Factorii reușitei școlare*. București: Grafoart, 1998. 206 p.
 17. MÎSLIȚCHI, V. *Adaptarea școlară: Ghid metodologic*. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2014. 330 p. ISBN 978-9975-76-139-0
 18. NEAMȚU, C. *Devianța școlară. Ghid de intervenție în cazul problemelor de comportament ale elevilor*. Iași: Polirom, 2003. 253 p.
 19. PALADI, O. *Adaptarea social – psihologică: delimitări conceptuale*. În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe ale Educației” (Psihologie), Categoria B. Chișinău: CEP USM, 2018, nr.9(119). p.173-176. ISSN 1857-2103.
 20. PALADI, O. *Conștiința de sine și sistemul de valori ale adolescentului: Monografie*. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2014. 223 p. ISBN 978-9975-48-061-1.
 21. POPESCU, V. *Succesul și insuccesul școlar. Precizări terminologice. Forme de manifestare. Cauze*. În: Revista de Pedagogie, 1991, nr.12, p.23-27.
 22. POPESCU, V. *Strategii la nivelul unității de învățământ pentru promovarea succesului școlar*. În: Revista de pedagogie, 1992, nr.3-4.
 23. RADU, I. *Strategii metacognitive în procesul învățării la elevi*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2000.
 24. RADULIAN, V. (coord). *Lichidarea și combaterea repetenției*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1978. 217 p.
 25. RADULIAN, V. *Contra insucceselor școlare*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1967. 220 p.
 26. STAMATIN, O., GHEORGIȚA, A. *Pregătirea cadrelor didactice pentru colaborarea cu părinții*. În: Didactica Pro, 2006, nr.4(38), p.30-32. ISSN 1810-6455
 27. STOLZ, G. *Eșec școlar – Risc de eșec școlar*. București: Victor, 2000.
 28. ȘEVCIUC, M. *Acțiuni pedagogice orientate spre asigurarea reușitei academice la studenți*. În: Univers pedagogic (Chișinău), 2008, nr.2, p.36-39. ISSN 1811-5470
 29. ȘEVCIUC, M. *Tendențe educaționale privind prevenirea și depășirea insuccesului școlar*. În: Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe ale Educației” (Chișinău), 2009, nr.5(25), p.50-55. ISSN 1857-2103
 30. ZUBENSCHI, E. *Unele probleme cu privire la atitudine și discriminare școlară*. În: Probleme ale științelor socio-umanistice și modernizării învățământului. Materiale ale Conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor, UPS ”Ion Creangă”, vol.1 (seria 19), 2017, p.206-214. ISBN 978-9975-46-333-1.
- În limbă straină:**
31. BANDURA, A. *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall Inc, 1986. ISBN-13: 978-0138156145
 32. CHEN, R. *Financial Aid and Student Dropout in Higher Education: A Heterogeneous Research Approach*. In: Handbook of Theory and Research Volume 23, Springer

- Netherlands; 2008.
33. CLUMP, M.A., BAUER, H., WHITELEATHER, A. *To attend or not to attend: Is that a good question?* In: Journal of Instructional Psychology, 2003, no.30(3).
 34. CONNELL, J.P., WELLBORN, J.G. *Competence, autonomy, and relatedness: A motivational analysis of self-system processes*, 1991.
 35. COOMBS, Ph.H. *The World Educational Crisis: A Systems Analysis*. Oxford University Press, 1989.
 36. DORON, R., PAROT, F. *Dictionnaire de psychologie*. Press universitaire de France, 1991.
 37. DWECK, C.S., LEGGETT, E.L. *A social-cognitive approach to motivation and personality*. In: Psychological review, 1988, no.95(2).
 38. FINN, J.D. *Withdrawing from school*. In: Review of Educational Research, 1989, no.59(2).
 39. FLAKIERSKA-PRAQUIN, N., LINDSTRÖM, M., GILLBERG, C. *School phobia with separation anxiety disorder: A comparative 20-to 29-year follow-up study of 35 school refusers*. In: Comprehensive Psychiatry, 1997, no.38(1), p.17-22.
 40. FREMONT, W.P. *School refusal in children and adolescents*. In: American family physician, 2003, no.68(8), p.1555-1560.
 41. GABB, S. *Truancy in the United States: a brief overview*. In: D.O'Keefe and P.Stoll (eds), Issues in School Attendance and Truancy, London: Pitman Press, 1995.
 42. GOLDSTEIN, J.S., LITTLE, S.G., AKIN-LITTLE, K.A. *Absenteeism: A review of the literature and school psychology's role*. In: The California School Psychologist, 2003, no.8(1), p.127-139.
 43. KEARNEY, C.A. *Bridging the gap among professionals who address youths with school absenteeism: Overview and suggestions for consensus*. In: Professional Psychology: Research and Practice, 2003, no.34, p.57-65.
 44. KINDER, K., HARLAND, J., WILKIN, A., WAKEFIELD, A. *Three to Remember: Strategies for Disaffected Pupils*. Slough: NFER, 1995.
 45. LEE, Y.,CHOI, J. *A review of online course dropout research: implications for practice and future research*. In: Educational Technology Research and Development, Volume 59, Issue 5, Springer Netherlands. 2011.
 46. MALCOLM, H., THORPE, G., LOWDEN, K. *Understanding Truancy: Links between Attendance, Truancy and Performance*. Edinburgh: Scottish Council for Research in Education. 1996. ISBN 13- 978-1860030222
 47. MUNN, P., JOHNSTONE, M. *Truancy and Attendance in Scottish Secondary Schools*. In: Edinburgh: Scottish Council for Research in Education, 1992.
 48. O'KEEFE, D. et al. *Truancy in English Secondary Schools*. London: DfES, 1993.
 49. REID, K. *Truancy and School Absenteeism*. London: Hodder & Stoughton. 1985.
 50. REID, K.A. *Comparison between inspection reports on the management of secondary school attendance throughout the education service*. In: Pastoral Care in Education, 2005.
 51. RUMBERGER, R.W., LIM, S.A. *Why students drop out of school: A review of 25 years of research*. Vol.15. California Dropout Research Project Report, 2008, p.1-130.
 52. RYAN, R.M., DECI, E.L. *Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being*. In: American psychologist, 2000, no.55(1), 68 p.

53. SKINNER, B.F. *The science of learning and the art of teaching*. Harvard Educational Review, 1954, no.24, p.86-97.
54. STOLL, P. *Absent pupils who are officially present*. In: Education Today, 1990, no.40 (3), p.22-25.
55. WALTERS, K., BOWEN, G.L. *Peer Group Acceptance and Academic Performance Among Adolescents Participating in a Dropout Prevention Program*. In: Child and Adolescent Social Work Journal, 1997, Volume 14, Issue 6, Springer Netherlands, 1997, p.413-426.
56. WEXLER, J., PYLE, N. *Improving School Engagement, Attendance, and Dropout Prevention*. In: The School Services Sourcebook: A Guide for School-Based Professionals, 2012. ISBN: 978-92-806-4867-6
57. YAMADA, T., KENDIX, M. *The impact of alcohol consumption and marijuana use on high school graduation*. 1996.

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI

1. DECEAN, M. *Cercetări privind motivația elevilor*. În: Revista de studii din domeniul științelor socio-umane "Licentia Docendi", 2009, nr.4, București: Ceconi, Baia Mare, p.103-116. ISSN 2067-1741, 1,30 c.a.
2. DECEAN, M. *Cauzele abandonului școlar*. În: Revista de educație, cultură și informație editată de Casa Corpului Didactic și Inspectoratul Școlar al Județului Maramureș "Școala Maramureșeană", nr.41, 42, 43, mai 2009-martie 2010, Baia Mare, Maramureș, p.230-231. ISSN 1583-2171, 0,38 c.a.
3. DECEAN, M. *Cercetări privind absenteismul elevilor*. În: Revista de studii din domeniul științelor socio-umane "Licentia Docendi", 2010, nr.3, , București: Ceconi, Baia Mare, p.187-200. ISSN 2067-1741, 1,03 c.a.
4. DECEAN, M. *Cercetări privind absenteismul elevilor din România*. În: Revista națională de articole, studii și lucrări științifice "Ecouri Didactice", 2011, nr.1(8), Beclean: Colegiul Național "Petru Rareș", p.3-6. ISSN 2068-5688, 0,82 c.a.
5. DECEAN, M. *Caracteristici cognitive și de comportament ale adolescentului. Variabile psihologice și performanță școlară în absenteismul școlar*. În: Revista națională de articole, studii și lucrări științifice "Ecouri Didactice", 2011, nr.3-4(10), Beclean: Colegiul Național "Petru Rareș", p.36-38. ISSN 2068-5688, 0,64 c.a.
6. DECEAN, M. *Cercetări actuale privind absenteismul elevilor*. În: Materialele Conferinței internaționale (ediția a cincea) "Cercetarea modernă în psihologie: cercetări cantitative vs. cercetări calitative în științe sociale, educație și sănătate", 25-27 mai 2012, Sibiu, România, "Studii Aplicative în Psihologia Modernă" (M.Milcu, A.Brăte). București: Editura Universitară, 2013, p.67-72. ISBN: 978-606-91-621-0, 1,57 c.a.
7. DECEAN, M. *Absenteismul școlar: consecințe psihologice. Strategii sistematice în prevenirea și combaterea abandonului școlar*. În: "Oportunități și limite în cercetarea aplicativă" (M.Milcu), Capitolul VII. București: Editura Universitară, 2015, p.89-100, ISBN 978-606-91-621-0, 0,78 c.a.
8. DECEAN, M. *Particularități psihocognitive ale adolescentului și impactul lor asupra absenteismului*. În: "Oportunități și limite în cercetarea aplicativă" (M.Milcu), Capitolul XIII, București: Editura Universitară, 2015, p.191-198, ISBN 978-606-91-621-0, 0,54 c.a.

9. DECEAN, M. *Caracteristici cognitive și de comportament ale adolescentului*. În: Revista psihopedagogică și educațională "Psihologos", 2016, nr.1, p.23-25. ISSN 2501-577X, ISSN-L 2501-577X, 0,22 c.a.
10. DECEAN, M. *Aspecte psihologice ale absenteismului școlar*. În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe ale Educației”, Categoria B, Chișinău: CEP USM, 2016, nr.9(99), p.207-212, ISSN 1857-2103, ISSN online 2345-1025, 0,74 c.a.
11. DECEAN, M. *Un model de prevenire și reducere a absenteismului școlar în învățământul preuniversitar*. În: Materialele Conferinței științifice internaționale „Învățământul superior: valențe și oportunități educaționale, de cercetare și transfer inovativ”, 28, 29 septembrie 2016, Universitatea de Stat din Moldova. Chișinău: CEP USM, 2016, p.363-367. ISBN 978-9975-71-826-4, 0,46 c.a.
12. DECEAN, M. SEVCIUC, M. *Experiențe internaționale privind abordarea absenteismului elevilor (școlar)*. În: Revista „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe ale Educației”, Categoria B, Chișinău: CEP USM, 2019, nr.5(125), p.108-113, ISSN 1857-2103, 0,53 c.a.
13. DECEAN, M. *Factori de risc ai absenteismului școlar la adolescenți*. În: "Direcții și perspective în cercetarea aplicativă modernă" (M.Milcu), Capitolul XI. București: Editura Universitară, 2019, 0.133-144, ISBN 978-606-28-0846-4, 1,2 c.a.

ADNOTARE

**Decean Monica, *Valențe psihopedagogice de depășire a absenteismului școlar*,
Teză de doctor în științe ale educației, Chișinău, 2021**

Structura tezei. Teza conține: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 227 de titluri și 12 anexe. Volumul tezei este de 161 de pagini text de bază, inclusiv 28 figuri și 16 tabele. Rezultatele obținute sunt publicate în 13 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: absenteism, factori psihologici, factori sociali, factori pedagogici, mecanisme de depășire a absenteismului, metode de depășire a absenteismului, chiuluri, climat psihologic.

Domeniul de studiu: Teoria generală a educației.

Scopul cercetării constă în determinarea și valorificarea fundamentelor teoretice și praxiologice în depășirea absenteismului școlar la elevii de liceu.

Obiectivele cercetării: analiza abordărilor teoretice actuale și deducerea tendințelor de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu; stabilirea demersurilor pedagogice și psihologice ale depășirii absenteismului școlar la elevii de liceu; determinarea factorilor de risc ai absenteismului școlar la adolescenți; identificarea caracteristicilor absenteismului școlar la elevii de liceu (profilul elevului absenteist); fundamentarea și elaborarea Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu; validarea experimentală a Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării este obiectivată de: actualizarea conceptului de *absenteism școlar* în noile condiții socioeconomice și educaționale, ca pe un fenomen complex, care apare la interferența factorilor educaționali, psihologici, sociali, familiali și individuali; interpretarea și clasificarea factorilor de risc ai absenteismului școlar (interni și externi) din perspectiva interconexiunii și valențelor lor de influență asupra fenomenului dat; transferul unor prevederi ale teoriilor de referință, care abordează indirect absenteismul școlar, în repere/ valențe conceptuale de depășire a acestui fenomen: a fost dezvoltată/ complementată definiția noțiunii *absenteism școlar*, a fost dedus și fundamentat științific un sistem de principii și mecanisme de depășire a absenteismului școlar; a fost înaintată ideea factorului dominant ce provoacă absenteismul școlar; fundamentarea și modelarea profilului elevului absenteist în baza analizei particularităților manifestării absenteismului școlar, a particularităților de vârstă a liceenilor, ceea ce a servit ca temei pentru elaborarea, argumentarea științifică și implementarea Programului psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevii de liceu.

Problema științifică importantă soluționată în cercetare constă în identificarea valențelor psihopedagogice (poziționărilor teoretice și praxiologice) de depășire a absenteismului școlar, în contextul interconexiunii factorilor interni și externi de manifestare a acestui fenomen, având ca efect remedierea crizei educaționale la elevii de liceu.

Semnificația teoretică a cercetării rezidă în: 1) dezvoltarea cadrului teoretic privind absenteismul școlar cu noile prevederi: a fost dezvoltată definiția *absenteism școlar* cu noi caracteristici: „*absenteismul școlar rezidă în conduita evazionistă a elevilor, caracterizată prin lipsă de motivație, interes, închidere în sine, existența stresului, anxietății, nivelul scăzut de adaptare psihosocială și se caracterizează ca o devianță de la normele existente*”; au fost elaborate prevederi conceptuale de depășire a absenteismului școlar din perspectiva interconexiunii abordărilor pedagogice și psihologice, contribuind la stabilirea unor premise de conturare a unui referențial teoretic al absenteismului școlar; 2) dezvoltarea cadrului metodologic/ praxiologic cu noi abordări cu referire la: mecanismele *psihologice, pedagogice, manageriale* de depășire a absenteismului școlar; la strategiile psihopedagogice de depășire a absenteismului școlar în baza unui Program care are în calitate de subiecți: cadrele didactice, psihologii, psihopedagogii, părinții, elevii de liceu.

Valoarea aplicativă a cercetării: Programul psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar reprezintă un demers validat prin experiment, fiind utilă dezvoltarea unor strategii eficiente de automotivare a adolescenților pentru învățare, de optimizare a actului didactic, precum și de îmbunătățire a comunicării elev-profesor, părinte-elev și profesor-părinte. Rezultatele cercetării pot fi de real folos cadrelor didactice, psihopedagogilor, psihologilor școlari din instituțiile de învățământ. Recomandările practice pot fi valorificate în formarea inițială și continuă a cadrelor didactice, psihologilor școlari.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin intermediul cercetărilor experimentale în cadrul Liceului Tehnologic "Henri Coandă" din Sibiu, România, prin implimentarea reperelor teoretice și praxiologice elaborate și structurate în Programul psihopedagogic de depășire a absenteismului școlar la elevi, fiind prezentate în cadrul comisiilor metodice de la CJAP Cluj-Napoca, ședințelor departamentului, inclusiv prin comunicările prezentate la conferințe științifice naționale și internaționale.

ANNOTATION

Decean Monica, *Psycho-pedagogical values of overcoming the school absenteeism*,
Doctoral thesis in general theory of education, Chisinau, 2021

Structure of the thesis. The thesis contains: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 227 titles and 12 annexes. The thesis volume contains 161 pages of basic text, including 28 figures and 16 tables. The obtained results are published in 13 scientific papers.

Keywords: absenteeism, psychological factors, social factors, pedagogical factors, mechanisms of overcoming absenteeism, methods of overcoming absenteeism, circles, psychological climate.

Field of study: General theory of education.

The purpose of the research consists in determining and capitalizing on the theoretical and praxiological foundations of overcoming school absenteeism in high school students.

Research objectives: they are: the analysis of current theoretical approaches and the deduction of the tendencies to overcoming school absenteeism in high school students; establishing the psycho-pedagogical steps of overcoming school absenteeism in high school students; determining the risk factors of school absenteeism in adolescents; identification of the characteristics of the school absenteeism in the high school students (the profile of the absentee student); foundation and elaboration of the psycho-pedagogical program for overcoming school absenteeism in high school students; experimental validation of the psycho-pedagogical program to reduce school absenteeism in high school students.

The novelty and scientific originality is objectified by: updating the concept of *school absenteeism* in the new socio-economic and educational conditions which appears at the interference of psychological, educational, social, family and individuals factors; interpretation and classification of the risk factors of school absenteeism from the perspective of their interconnection and their valences of influence on the given phenomenon; the transfer of some provisions of the reference theories, which indirectly deal with school absenteeism, in conceptual benchmarks/ valences for overcoming this phenomenon: the definition of the concept of *school absenteeism* was developed/ complemented, deduced a system of principles and mechanisms for overcoming school absenteeism; the idea of the dominant factor that causes school absenteeism is advanced Foundation and modeling of the psychological profile of the absentee student based on the analysis of the particularities of the manifestation of the school absenteeism, based on the analysis of the age particularities of the high school students, which served as a basis for elaborating the functions of the process of overcoming the school absenteeism.

The important scientific solved problem consists in identifying the psycho-pedagogical valences (theoretical and praxiological landmarks) of overcoming school absenteeism, in the context of the interconnection of internal and external factors of manifestation of this phenomenon, having as effect the remedy of the educational crisis in high school students.

The theoretical significance of the research resides in: the the development of theoretical provisions on school absenteeism with new provisions and principles: the definition of school absenteeism was supplemented with a provision on quasi-behavior of students, which indicates their lack of interest, motivation, self-confidence, the presence of anxiety and a low level of socio-psychological adaptation in the lyceum and represents a deviation from existing norms of behavior; conceptual foundations for overcoming school absenteeism were developed within the framework of the relationship of psychological, pedagogical, social, and managerial approaches; methodological/ praxiological provisions were supplemented with new approaches and provisions regarding: mechanisms of overcoming school absenteeism, psychological, pedagogical and managerial; psychopedagogical ways of overcoming school absenteeism on the basis of a comprehensive Program, the actions of which are aimed at teachers, psychologists, parents and students.

The applicative value of the research: The psycho-pedagogical program for overcoming school absenteeism represents an approach validated by experiment, being useful to develop effective strategies of adolescent self-motivation for learning, to optimize the teaching act as well as to improve student-teacher, parent-student and teacher- communication. parent. The research results can be of real use to teachers, psycho-pedagogues, school psychologists in educational institutions. Practical recommendations can be used in the initial and continuous training of teachers, school psychologists.

The implementation of scientific results. The implementation of scientific results was achieved through experimental research at the Technological High School "Henri Coandă", Sibiu, Romania, by implementing the theoretical and praxiological landmarks developed and structured in the Psycho-pedagogical Program to overcome truancy in students, being presented in the methodical commissions of the CJAP Cluj-Napoca, department meetings, including through communications to national and international scientific conferences.

АННОТАЦИЯ

Десян Моника, *Психопедагогические основы преодоления школьного абсентеизма*,
Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук, Кишинэу, 2021

Структура диссертации: диссертация состоит из: введения, трех глав, общих выводов и рекомендаций, библиографии включающей 227 научных источников, 12 приложений. Объем диссертации состоит из 161 страниц основного текста, включая 28 рисунков, 16 таблиц. Результаты исследования опубликованы в 13 научных статьях.

Ключевые слова: абсентеизм, психологические факторы, социальные факторы, педагогические факторы, механизмы преодоления абсентеизма, методы преодоления абсентеизма, прогулы, психологический климат.

Область исследования: общая теория воспитания.

Цель исследования: разработка и применение теоретических и психологических основ преодоления школьного абсентеизма в лицеях.

Задачи исследования: анализ теоретических подходов и выявление тенденций в преодолении школьного абсентеизма в лицеях; определение психологических и педагогических концептов и механизмов преодоления школьного абсентеизма; установление основных характеристик ученика-абсентеиста (профиля); обоснование и разработка Психолого-педагогической программы по преодолению школьного абсентеизма в лицеях; экспериментальная проверка эффективности Психолого-педагогической программы по преодолению школьного абсентеизма в лицеях.

Научная новизна и оригинальность исследования: Актуализация понятия *школьный абсентеизм* в новых социально-экономических и образовательных условиях, как комплексный феномен проявляющийся под влиянием и интерференцией психологических, педагогических, социальных, семейных и индивидуальных факторов; обоснование и классификация факторов школьного абсентеизма (внутренних и внешних) в контексте их значимости и взаимного влияния на данный процесс; перенос положений базовых теорий опосредованно обосновывающих школьный абсентеизм в концептуальные основы преодоления данного феномена: расширенное определение «абсентеизма», определение и научное обоснование системы принципов и механизмов преодоления школьного абсентеизма; выдвижение идеи доминантного фактора предопределяющего появление абсентеизма в лицее; обоснование и моделирование психологического профиля ученика-абсентеиста на основе анализа форм его проявления, а также на основе возрастных особенностей учеников лицейстов, что послужило, в свою очередь, основанием для разработки Психолого-педагогической программы преодоления школьного абсентеизма.

Значимая научная проблема, решенная в процессе исследования состоит в определении теоретических и психологических основ преодоления школьного абсентеизма, в рамках взаимосвязи внутренних и внешних факторов проявления данного феномена, структурированных в Психолого-педагогической программе преодоления школьного абсентеизма, внедрение которой позволило решить образовательный кризис у учащихся лицеев.

Теоретическая значимость исследования: теоретические положения о школьном абсентеизме были дополнены новыми положениями и принципами: положением о квази-поведении учащихся, что указывает на отсутствие у них интереса, мотивации, уверенности в себе, наличие тревожности и низкого уровня социально-психологической адаптации в лицее и представляет собой отклонение от существующих норм поведения; были разработаны концептуальные основы преодоления школьного абсентеизма в рамках взаимосвязи психологического, педагогического, социального, и управленческого подходов; методические/ психологические положения были дополнены новыми подходами относительно *психологического, педагогического и управленческого* механизмов преодоления школьного абсентеизма; психопедагогических способов преодоления школьного абсентеизма на основе комплексной Программы, действия которой направлены на учителей, психологов, родителей и учеников.

Практическая значимость исследования: Психопедагогическая Программа по преодолению школьного абсентеизма представляет собой документ, прошедший экспериментальную проверку, может служить значимым средством для учебной мотивации учащихся, а также для оптимизации дидактического процесса в целом, для улучшения отношений между учениками и учителями, учениками и родителями, между учителями и родителями, между учениками. Результаты исследования могут использовать в своей деятельности учителя, психологи, психопедагоги, администрация лицеев. Рекомендации могут быть применены в рамках начальной подготовки учителей, психологов, психопедагогов, а также в рамках повышения их квалификации.

Внедрение результатов исследования. Результаты исследования были внедрены посредством экспериментальных исследований в Технологическом Лицее «Генри Коандэ», Сибиу, Румыния, путем внедрения теоретических и методологических основ, разработанных и структурированных в Психолого-педагогической программе по преодолению школьного абсентеизма у учащихся, представлены в методической комиссии Клуж-Напока, на заседаниях кафедры, в том числе на национальных и международных научных конференциях.

DECEAN MONICA

**VALENȚE PSIHOPEDAGOGICE DE DEPĂȘIRE
A ABSENTEISMULUI ȘCOLAR**

SPECIALITATEA 531.01 – TEORIA GENERALĂ A EDUCAȚIEI

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

Aprobat spre tipar: 02.07.2021
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 2,0

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj 50 ex.
Comanda nr.80/21

**Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Str. Alexei Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009**